

Univerzita Palackého v Olomouci

UNIVERSITATIS PALACKIANAE OLOMUCENSIS
FACULTAS PHILOSOPHICA

Philologica 2023

UCRAINICA X

**SOUČASNÁ UKRAJINISTIKA
PROBLÉMY JAZYKA, LITERATURY A KULTURY**

Sborník příspěvků

Univerzita Palackého v Olomouci

OLOMOUC 2023

ПСИХОЛОГІЧНІ АКЦЕНТИ МОВНОГО ПОРТРЕТУВАННЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Папіш Віталія

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Ужгородський національний університет

vitalija.papish@uzhnu.edu.ua

Новітнє осмислення художнього письма Лесі Українки пов'язуємо з популярним нині лінгвопсихолінгвістичним підходом, що послідовно враховує особистісну сутність автора-текстотворця. Тому актуальність цієї праці зумовлена можливістю «перепрочитання» текстів Лесі Українки з огляду на прихований у них психологічний зміст. Окремі риси психологічного портрета поетеси, які вплинули на її творчість, виявлені сучасними літературознавцями. Так С. Михида звернув увагу на те, що «найкращі речі написала Леся Українка в стані стресу, на межі психічних можливостей» [Михида 2005: 203]. Наявність у її творах мотивів ризику смерті, свідомої добровільної жертви Г. Левченко пов'язувала із загостренням морально-фізичного стану [Левченко 2013: 283]. Про страждання душі як спонуку творчості писала Н. Зборовська [Зборовська 2002]. Мета ж цієї наукової студії – простежити специфіку вияву акцентуєваних рис у мовно-психологічному портретуванні Лесі Українки. Дослідницьким матеріалом обрано поетичний та епістолярний дискурс письменниці. Додамо, що наукові розвідки, здійснені в заданому ракурсі щодо дискурсивного простору Лесі Українки, в сучасному лесезнавстві відсутні.

Незважаючи на розмаїття теоретико-методологічних підходів до вивчення феномена акцентуації, ця проблема все ще потребує подальшого вирішення. Методика психологічної акцентуації полягає у виявленні фактів мовної фіксації процесу посиленої (активної) актуалізації важливих психічних властивостей окремої мовної особистості або відповідних рис її вдачі, що не потрапляє як порушення норми. Методологічна база наукової студії визначається системою чинників, зокрема це: (а) концептуальні ідеї німецького лікаря К. Леонгарда [Леонгард 1989: 11] щодо практичного впровадження теорії акцентуації та (б) російського психолога й лінгвіста В. Беляніна [Белянін 2000], який запропонував власну методику декодування психології автора в художньому тексті, за якою вибір людиною певних лексичних, граматичних чи стилістичних засобів детермінується психологічними особливостями цієї людини. Проаналізувавши текст на лексичному рівні, можна діагностувати наявність психолінгвістичної акцентуєваності в продуцента тексту. Залучення біографічного методу дає змогу виявити наявність вроджених акцентуєваних рис, оскільки з часом акцентуєваність може згладжуватися й виявлятися лише в особливих умовах. Для дослідження використовуємо також описовий метод із залученням прийому лінгвістичного спостереження.

У межах принципу інтердисциплінарності як загальнонаукового глобального методологічного положення, що діє у сфері гуманітарних наук, термін акцентуація запозичено з медицини й психології [Ганнушкін 1984; Леонгард 1989; Личко 1973]. Із кінця 80-их рр. ХХ ст. він трансформувався в лінгвістику та, відповідно, психолінгвістику [Белянін 2000; Чалкова, Лапкина 2001; Прокоф'єва 2009; Мазирка 2008; Бондаренко 2002]. Зазначений термін сьогодні вже засвідчує фіксацію в українських лексикографічних працях [див.: Загнітко 2012: 34], що сприяє подальшим

науковим пошукам, дає змогу авторці цієї студії «звіряти» свої кроки за визнаними вітчизняними авторитетами.

У науковій літературі *психологічну акцентуацію* трактують як *перебільшений розвиток окремих властивостей характеру без порушення норм*. Творчі особистості часто бувають акцентуйованими, і це можна простежити на матеріалі створених ними текстів. Вивчення особливостей перетікання авторської акцентуації у процес текстотворення дає можливість по-новому сприймати результат лінгвокреативності відповідної мовної особистості. К. Леонгард наголошує, що акцентуації можна виявити лише тоді, «коли будь-яка риса темпераменту чи характеру особистості починає набувати надмірної вираженості, роблячи особистість незвичайною, унікальною» [Леонгард 1989: 4]. На думку В. Беляніна, кожному виду текстів відповідає певний тип акцентуації характеру особистості. «Світлі» та «активні» тексти свідчать про закодовану паранойяльність, «темні» – про епілептоїдність, «веселі» – про маніакальність, «сумні» – про депресивність, «красиві» – про істероїдність [Белянин 2000].

Ознайомившись із біографією, поезією та листами Лесі Українки з огляду на основні постулати теорії акцентуації, формулюємо *гіпотезу* про те, що письменниця була наділена рисами *істероїдної акцентуації*. У науці відсутня єдина думка про цей різновид акцентуації. А. Личко називає істероїдність психопатією [Личко 1973: 21], Б. Карвасарський зараховує її до виду неврозів [Карвасарський 1980: 129–140], К. Леонгард не вважає її відхиленням від норми, а осіб з істероїдністю називає демонстративними особистостями [Леонгард 1989: 40], при цьому демонстративність він не трактував різко негативно, розуміючи під нею вміння індивіда тримати себе на людях, демонструвати свої привабливі риси характеру.

У сучасних словниках натрапляємо на вказівку, що основна риса істероїдності – це «посилення егоцентризму і бажання бути в центрі уваги» [Загнітко 2012: 34]. Так інтерпретують лише саму сутність істероїдності, причому з акцентуацією на вияві її негативного виміру. Однак опрацювання широкого масиву наукової літератури зі сфери психології та психолінгвістики дає підстави стверджувати, що істероїдний акцентуант має і позитивні, і негативні поведінкові вияви (складники поведінки). Серед позитивних – (1) яскрава, активна життєва й професійна діяльність, (2) вияв талановитості, можливо, й геніальності, (3) реалізація акторських здібностей, (4) наявність глибокої ерудиції, (5) розвинений дар оповідача (наратора), (6) схильність до вивчення іноземних мов, (7) наявність почуття гумору, (8) любов до музики, (9) відчуття ритму, (10) схильність до активності, рухливості, (11) посилений викид емоцій, (12) бажання відвідувати світські заходи. Усе перераховане дає змогу змоделювати образ глибоко освіченої й усебічно ерудованої людини.

Серед непривабливих виявів поведінки істероїдів виокремлюють такі, як (1) схильність до різких перепадів настрою, (2) демонстрація надмірного фантазування (3) страх перед негативною оцінкою довкілля, (4) відчуття комплексу неповноцінності, якщо щось піде не так. За свідченням психологів, істероїдні особистості надають перевагу роду діяльності, що пов'язана зі світом мистецтва [Белянин 2000: 180]. І це стає помітно вже з ранніх років. Усе назване виявляється в мовній свідомості, мовленнєвій поведінці, індивідуальному стилі мовлення, фіксується в мовній картині світу кожної конкретної мовної особистості, істероїдної зокрема.

У спогадах про Лесю Українку є свідчення, що вона з дитинства мала «многість талантів» [Шташенко 2012: 201]: і до поетичної творчості, і до музики, і до малярства, «вимальовувала різні взірці народної творчості», була прекрасним оповідачем, режисером дитячих опер і вистав, у яких брали участь молодші діти Косачів, Лисенків, Старицьких; була здібною до вишивання, порівн.: «Які чудові сорочки вона

вимережувала! Часто вона шила і собі, і молодшим сестрам щось із убрання», – згадувала Оксана Стешенко [Сташенко 2012: 201].

Прихильність поетеси до світу мистецтва знайшла продовження в її поетичному слові, зокрема *музичній* лексиці. «Мені часом здається, що з мене вийшов би далеко кращий музикант, ніж поет, та тільки біда, що натура утяла мені кепський жарт», – писала Леся, остаточно втративши надію на швидке одужання. Не грати або принаймні не слухати музики було для неї однією з великих «покут». Про музикальність поетичного слова письменниці написано немало, однак дослідники не звернули уваги на те, що любов до музики пов'язана з психічними особливостями письменниці. Мова концентрується в мовній свідомості людини і, зрозуміло, регулюється психікою. У поезії Лесі Українки виявлено понад 150 лексем на позначення музичних понять, серед них: (1) назви музичних інструментів (*арфа, гусла, Еолова арфа, клавіш, кобза, ліра, лютня, мандоліна, орган, Панова флейта, свиріль, сістри, скрипка, сопілка, сурма, флейта, фортепіано*); (2) назви професій (*співець, лірник*); (3) назви явищ, пов'язаних з музикою (*бренькіт, відгук, гук, луна, музика*); (4) назви, пов'язані зі способом та характером виконання музичного твору: *arpeggio (акорди на арфі), акорд, briosо (весело), grave (урочисто)*; (5) терміни нотного письма (*нота, DO (до), LA (ля), MI (мі), RE (ре), SI (і, сі), SOL (і, соль), FA (фа)*); (6) назви музичних, словесно-музичних творів (*балада, веснянка, гімн, голосіння, дума, колискова, мелодія, posturno (ноктюрн), пісенька, пісня, романс, серенада*); (7) лексеми на позначення якості виконання: *веселонько, вільно, голосно, гордо, гучно, незграйно, поважно, тихенько, стиха*); (8) лексеми на позначення виконавців, співацьких голосів та регістрів (*голос, голосочок, хор*); (9) назви дій і процесів у галузі музикознавства (*настроювати, переспівати, співати*). Лексика музичної та музично-звукової семантики вживається із широким функційним навантаженням, насамперед у номінативній функції для позначення конкретних реалій, наприклад: *...тільки арфу співець почепив на вербі* [Леся Українка 1975, Т. I: 183] (Далі цитуємо за виданням: Українка Леся. Зібрання творів: у 12 томах, 1975–1979, указуючи в круглих дужках лише том і сторінку. – В. П.); *Давид взявся рукою за гусли, як і щодня...* (I: 212); *Із-за гори десь доносився гук від далекого дзвона...* (I: 85); *На клавішах твоїх швидкий, гучний таночок Чиясь весела виграла рука* (I: 68). Фігурує вона й у назвах окремих творів, тобто в сильній текстовій позиції: це номінації поетичних збірок («На крилах пісень»), поетичних циклів («Сім струн», «Мелодії», «Ритми»), конкретних поезій («Веснянка», «До мого фортепіано», «Співець», «Грай, моя пісне!»).

Музична лексика слугує для моделювання художніх образів, наприклад: *Торкни ту струну в своїй арфі, що досі ще не бриніла...* (I: 147); *І, може, зустрінеться пісня моя самотная У світі з пташками-піснями...* (I: 45); *...мелодія раптова тепер, як і тоді, мені бунтує кров* (I: 186). Цикл «Сім струн», що започатковує збірку «На крилах пісень», побудований за принципом руху до-мажорної гами – від DO до SI з використанням анафори: порівняймо: «DO» (*До тебе, Україно, наша бездольная мати, Струна моя перша озветься* /I: 45/); «RE» (*Реве-гуде негодонька, Негодоньки не боюся...* /I: 45/); «MI» (*Місяць ясененький Промінь тихесенький Кинув до нас...* /I: 46/); «FA» (*Фантазіє! ти сило чарівна, Що збудувала світ в порожньому просторі...* /I: 47/) і т. д. У підзаголовках цих поезій указано не тільки на музичні жанри («Гімн», «Коліскова», «Nocturno»), але й на спосіб їх «виконання», ніби йдеться власне про музичні п'єси («Crave» /урочисто/, «Briosо» /жваво, весело/ та ін.). Музична лексика створює емоційно-психологічну площину текстового простору, часто стає елементами орнаменталіки — оригінальних метафор та епітетів, наприклад: *І, може, зустрінеться пісня моя самотная У світі з пташками-піснями...* (I: 45); *Пісня по волі давно не літала, Приборкана тугою, жалем пририта* (I: 101). *Замовкни ж ти, пісне моя*

лебедина, Бо хутко порветься остання струна!.. (I: 163); I та мелодія не може зацікавити <...> (I: 186); Хай по мені не плачуть смутні дзвони, хай заспіває вільний, дзвінкий вітер (I: 196); Арфи сумні голосили, квилили єгиптянок співи <...> (I: 206); Нехай риде арфа, нехай я неоплаканим не згину (I: 212); Мелодія не може зацікавити, хай заспіває вільний, дзвінкий вітер, риде арфа, співи літають, згряя акордів перлистих із неба на землю полетіть, із потоку гуків чулих серенада виринала. Чимало слів з мистецької сфери є лексичними регулятивами. «Під поняттям регулятивні засоби (регулятиви, регулятеми) зазвичай розуміють лінгвальні або позалінгвальні елементи, які функціонують у конкретній текстовій системі, відображають авторський світогляд і творчий задум, стимулюють мовно-мисленнєву діяльність читача й керують сприйняттям тексту реципієнтом» [Галаур 2017: 119] [цитуємо за: Богдан, Тарасюк 2021: 1]. «Визначальним критерієм статусу регулятивності є важливість цих одиниць у процесі пізнання <...>» [Богдан, Тарасюк 2021: 1]. За авторськими підрахунками, лексема *пісня* в поезії Лесі Українки має понад 200 фіксацій, *співати* – 68, *спів* – понад 100, *співець* – 55, *струна* – 56.

Науковці часто надмірно фокусують увагу на тому, що «бентежна доля» не дала змоги поетесі реалізувати своє музичне обдарування. Ніби це й слушно. Але ж виростала Леся серед музики, збирала сотні записів пісень, спілкувалася з композиторами, відвідувала світські музичні заходи, сама акомпонувала, співпрацювала із чоловіком-музикознавцем Климентієм Квіткою, організовувала музичні вечори з участю своїх братів і сестер. Отже, попри все Леся реалізовувала певну частину своїх музичних зацікавлень, таланту. І прагнення продовжити музику в слові розцінюємо не лише як ностальгію за певною нереалізованістю в музиці й констатацію неможливості займатися улюбленою справою, а й як свідчення про особистісні цінності людини з акцентуйованими рисами.

Підтвердженням тяжіння письменниці до істероїдності є також її *псевдонім*. Існує думка, що псевдоніми в істероїдів «...з'являються не для приховування справжнього імені, а для *символіки*» [Егидес 2002: 190] (переклад з російської і жирний шрифт наш. – В. П.). Більшої символіки, аніж *Українка*, годі й шукати («національне кредо»). І хоч Ларисі Косач псевдонім підбирала мати, однак у дорослому віці вільнолюбива дочка могла б від нього й відмовитися, якби була на це внутрішня психологічна спонука [див. про це докладно: Ольшевський 2005].

На думку В. Беляніна, у «красивих» текстах істероїди приділяють увагу номінаціям на позначення *частин тіла* людини, порівн.: «Важко назвати таку частину тіла, яка б не згадувалася в них. Для автора велике значення має пластика персонажа, його рухи тіла, жести, міміка» [Белянин 2000: 190]. Е. Берта відносить соматизми до «понятійних категорій *єгоцентричної спрямованості*» (курсив наш – В. П.) [Берта 2017: 58]. У Лесі Українки така лексика в сукупності з іншими мовними засобами стає емоційною частиною поетичного світу її пластики. Охопити аналізом усі соматичні компоненти в межах однієї статті неможливо, тому наведемо лише їх частину, подаючи в мікроконтекстах: (1) **Волосся**: *злотистеє волосся розвівалось* (I: 188); *крізь волосся світила зоря* (I: 199); *Чорні пасма волосся, між пасмами тими Матовим блиском ясніла подвійна корона Єгипту* (I: 209). Усього лексема *волосся* в поезії фіксується 8 разів. (2) **Голова**: *загадкова людська голова*^[SEP] (I: 204); *Тихо, журливо кива головою* (I: 108); *У розпачі голову стиснув руками* (I: 128); *учені голови, гладенькі й кучеряві* (I: 187). Усього слово *голова* фіксується понад 30 разів. (3) **Лице**: *Припасти лицем до сирої землі* (I: 26); *В лице її глянути одважним оком* (I: 239); *I кожний весь в крові, в сльозах його лице*^[SEP] (I: 239); *обережно та ніжно лицем притулюсь* (I: 277); *Лице його подібне до Тарака* (I: 311); (4) **Рука / руки**: *Зібрав співець мистецькою рукою* (I: 179); *Вона закрила їх побожною рукою* (I: 180); <...> *рукою стиснув груди* (I: 216); <...>

непевною і чорною рукою (I: 253); *На клавішах твоїх швидкий, гучний таночок Чиясь весела виграва рука* (I: 68). Усього лексема *рука* / *руки* має понад сто випадків уживання. (5) **Очі**: *Легідні весняні очі* (I: 49); *Зорі, очі весняної ночі!* (I: 50); *То легідні, як очі дівочі* (I: 50); *Фантазії вбачали мої очі* (I: 75); *Очі вабить стяга та іскриста* (I: 95); *Заглядали в безсонні очі* (I: 101); *Вікна тьмяні, мов очі слабого* (I: 109); *І очі, омиті сльозами, тепер поглядають ясніше* (I: 122); *Сі очі бачили скрізь лихо і насилля* (I: 124); *Одкрила очі, глянула навколо* (I: 133). Усього лексема *очі* має понад 90 фіксацій. (6) **Плечі**: *Зустрілась їй жінка, на плечах похилих*^[SEP](I: 71); *На плечах лиш барвисті мала крила* (I: 75); *Орлині крила чуєм за плечима* (I: 131); <...> *Той, що здійма вражі голови з плеч?* (I: 144); *Бо холод пройде за плечима* (I: 328). Усього лексема *плечі* має 11 фіксацій. (7) **Уста**: *Уста тремтіли усміхом утішним* (I: 58); *Як починала: з співом на устах!* (I: 59); *Уста, що солодко співали й вимовляли*^[SEP](I: 125); *А на устах був усміх зловорожий* (I: 132). Усього лексема *уста* має 24 фіксації. (8) **Ноги**: *Під ногами у нього лежала гадюча голівка* (I: 207); <...> *під ноги стеляться, мов поздыхали* (I: 22); *Миттю лев той народний під ноги цариці лягав* (I: 206). Усього лексема **ноги** фіксується 10 разів.

Соматичну лексику знаходимо не лише в поетичних текстах, але і в листах, наприклад, до М. Драгоманова від 3.03.1892 р.: *Коли я буду тенденцію за волосся притягати, то всім буде чутно, як її волос тріщатиме нещасний* (I: 37) (погрублення застосовано автором – В. П.); до Гната Хоткевича^[SEP] від 25.01.1907 р.: [...] *Почуваєш себе так, як той, що*^[SEP]*потопає в трясовиці: от-от густе багно заліпить і рота, й носа, й очі* <...> (I: 26).

Маркерами відповідного типу акцентуваності вважають також ставлення людини до грошей. Історію надмірно щедрі до інших, готові віддати нужденному останнє, витратити кошти на друзів, родичів, тому часто самі відчувають матеріальну скруту. В епістолярному дискурсі Лесі Українки це виявляється у функціонуванні відповідних лексичних регулятивів. За підрахунками С. Богдан, у дванадцятитомному виданні творів Лесі Українки лексему *гроші* загалом зафіксовано 339 разів [Богдан 2017: 33–53]. У листах Леся неодноразово засвідчувала брак грошей, хоча сам була із заможної родини, мала кілька джерел фінансування — батьки, чоловік, гонорари, приватні уроки. Порівн.: *нема грошей* (XII: 90); *нема коштів* (XII: 399); *не стало грошей* (X: 359); *може надалі не стати коштів* (XI: 219); *вибитися з грошей* (XII: 163); *з грошима тісно* (XII: 294), *не по моїх фінансах* (X: 419); *зосталася ні при чому* (XII: 357). Про це дослідники пишуть так: «Гроші у нього [істерію] течуть, як пісок крізь пальці. Він витрачає все, що у нього є, на себе або на сім'ю, а також на друзів <...> [Егидес 2002: 190]. Наведімо уривок з листа Лесі до матері: *Сьогодні отримали ми гроші, 20 р. Дуже мені жаль, що ти недовольна на мене за гроші. Але ж сього місяця ви нам вислали на 10 р. більше, ніж тепер, а все-таки на свята ми пішли кілька раз в театр, та часом дехто з знайомих заходив на свята, та Тося й Миша жили у нас, то все ж се гроші стоїть. А тут ще сі київські звичаї празникових подачок то дворникові, то поштальйонові. І перед святами все дорожче стоїло на базарі.* <...> (X: 203–204). Лист репрезентує мовленнєвий жанр виправдання, і його зміст повністю підтверджує висновки дослідників-психологів.

Отже, у цій науковій розвідці представлена методика аналізу художнього й епістолярного авторського текстотворення з метою оприявлення специфіки омовлення письменницької психологічної суті. На основі вчення К. Леонгарда про психологічну акцентуацію та методу емоційно-сміслової домінанти, започаткованого В. Беляніним, у художньому мовленні Лесі Українки виявлено та проаналізовано мовні елементи, що свідчать про імпліцитну акцентуацію. Лексичні регулятиви на позначення музики, символіка псевдоніма, високочастотна соматична лексика, регулятив *гроші*

у контекстах про відсутність коштів, мовна креативність, частотна емоційна лексика – переконливі докази істероїдної акцентуації. Метод спостереження над мовними фактами використаний у статті й ретроспективно, крізь призму спогадів про письменницю, що дало змогу виявити вроджені риси її мовної особистості (потяг до краси, артистизм, «многість талантів» [Стащенко 2012], які додатково підсилюють авторські висновки про наявність у Лесі Українки саме істероїдних рис. Спостереження такого роду не мотивовані бажанням виявити вади чи поставити відповідний діагноз. Вони зумовлені прагненням усебічно висвітлити особливості складної психології митця, «олюднити» психологічний портрет генія, активізувати бажання досліджувати його мову глибше. Перспективу дослідження вбачаємо в потребі аналізу інших текстів письменниці з метою виявлення в них нових підтверджень відповідного типу акцентуованості.

Література

- Агеева 1999: Агеева, В.: Поетеса зламу століть: Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації. Либідь, Київ 1999.
- Белянин 2000: Белянин В. П.: Основы психолингвистической диагностики. (Модели мира в литературе). Тривола, Москва 2000. [Електронна версія]. Режим доступу: URL: http://www.pedlib.ru/Books/3/0476/3_0476-259.shtml
- Берта 2017: Берта, Е.: Фразеологізми із соматичним компонентом у сучасних угорській та українській мовах». In: Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія. 2017. Т. 20. №2, с. 54-62.
- Богдан 2017: Богдан, С.: Регулятив гроші в епістолярних текстах Лесі Українки. In: Лінгвостилістичні студії: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. 2017. Вип. 6, с. 33-53.
- Богдан, Тарасюк 2021: Богдан, С., Тарасюк, Т.: Лексичний регулятив дім в епістолярних текстах Лесі Українки й посланнях Андрея Шептицького. In: *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*. 2021. [Електронна версія]. Режим доступу: URL: <https://doi.org/10.11649/sfps.2168>.
- Бондаренко 2002: Бондаренко, Я. О.: Дискурс акцентуованих мовних особистостей: комунікативно-когнітивний аспект (на матеріалі персонажного мовлення в сучасній американській художній прозі): автореф.... дис. канд. філол. наук. Київ, 2002.
- Ганнушкин 1984: Ганнушкин, П. Б.: Особенности эмоционально-волевой сферы при психопатиях. In: Психология эмоций. Тексты. Изд-во МГУ, Москва 1984, с. 252-279.
- Егидес 2002: Егидес А.: Как научиться разбираться в людях. [Електронна версія]. Режим доступу: URL: <http://www.lib.ru/dpeople/egides/egides.txt>
- Загнітко 2012: Загнітко, А. П.: Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. Т. 1. ДонНУ, Донецьк 2012.
- Зборовська 2002: Зборовська, Н.: Моя Леся Українка: есей. Джура, Тернопіль 2002.
- Карвасарский 1980: Карвасарский, Б. Д.: Неврозы. Медицина, Москва 1980.
- Космеда 2018: Космеда, Т.: Лінгвокреативність Лесі Українки в її епо-текстах (на матеріалі епістолярію поетеси (1870–1890) та її роздумів про листи в художніх текстах). In: *Roczniki Humanistyczne. Słowianoznawstwo*. Lublin 2018. Zeszyt 66/7, s. 89-107.
- Космеда, Ковалевська 2021: Kosmeda, T., Kovalevska, O.: Егоцентризм запозичень у листах Лесі Українки: вербалізація польської лінгвокультури. In: *Slavia orientalis*. 2021. Tom LXX. NR 4, s. 875-890.
- Космеда та ін. 2015: Космеда, Т. А., Осіпова, Т. Ф., Піддубна, Н. В.: Степан Руданський: феномен моделювання «живого» мовлення українців» / наук ред. Т. А. Космеда. Харків – Познань, 2015.
- Левченко 2013: Левченко, Г. Д.: Міф проти історії: Семіосфера лірики Лесі Українки. Академвидав, Київ 2013.
- Леонгард 1989: Леонгард, К.: Акцентуированные личности. Вища школа, Киев 1989.
- Лисиченко 2002: Лисиченко, Л.: Психологічний фактор у поетичному мовленні. Українське мовознавство. 2002. Т. 24, с. 94-95.

- Личко 1973: Личко, А.: Психопатии и акцентуации характера у подростков. In: Актуальные проблемы психоневрологии детского возраста. 1973, с. 19-25.
- Мазирка 2008: Мазирка, И. О.: Психолингвистические основы вербальной характеристики личности и языковой картины мира героев художественной литературы: автореф.... дисс. д-ра филол. наук. Москва 2008.
- Михида 2005: Михида, С. П.: На шляху до створення психопортрету Лесі Українки (теоретичні аспекти). In: Філологічні студії. 2005. № 3–4 (31/32), с. 109-118.
- Ольшевський 2005: Ольшевський, І.: Леся Українка. Містика імен й долі. Терен, Луцьк 2005.
- Прокофьева 2009: Прокофьева, Т. В.: Семантическое поле истероидной акцентуации личности: автореф.... дисс. канд. филол. наук. Москва 2009.
- Сташенко 2012: Сташенко, Н.: Ясній пам'яті товариша: Леся Українка в спогадах і оцінках Оксани та Івана Стешенків. In: Волинь філологічна: текст і контекст. 2012. Вип. 13, с. 197-205.
- Українка Леся 1978: Українка, Леся. Зібрання творів: у 12 т. Т. 1. Поезії. Т. 10. Листи (1876–1897). Т. 11. Листи (1898–1902). Наукова думка, Київ 1978.
- Українка Леся 1979: Українка, Леся. Зібрання творів: у 12 т. Т. 12. Листи (1903–1913). Наукова думка, Київ 1979.
- Чалкова, Лапкина 2001: Чалкова, Е. Г., Лапкина, Т. О.: Лингвистические и психолого-педагогические аспекты исследования акцентуаций личности. Изд-во «Народный учитель», Москва 2001.

Summary

The article is written in psycholinguistic terms and is aimed at the analysis of hidden psychological features in artistic speech. The methodology of the research is realized in the use of descriptive, contextual, interpretative and narrative methods. Theoretical views of K. Leonhard, A. Lychko, V. Belyanin, A. Yegides, and T. Inkina have become the methodological basis of the study. Correlations between linguistic textual signs and psychological parameters of the narrator-accentuant have been established. The analysis of Lesya Ukrainka's language using modern methods makes it possible to reveal implicit hysteroidity, represented by lexemes for music, a symbolic pseudonym, high-frequency somatic vocabulary, linguistic creativity.

Key words: accentuation, accentuant, hysteroidity, somatic vocabulary, Lesya Ukrainka, linguistic creativity.